

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/07/ravaszne-mitzki-erzsebet-a-tortenelmi-szokincs-fejlodes-04-02-05/>

Ravaszné Mitzki Erzsébet

A történelmi szókincs fejlődése

A szókincs mérése, fejlesztése, alakulása a felső tagozatban, a történelem tantárgy szókincszetének elsajátítása az 5-8. osztályban

Gyermekeink, tanítványaink szókincsének hiányosságai évek óta szükségessé teszik annak fejlesztését, bővítését. Ezzel kapcsolatos általános iskolai felmérés bemutatását tartalmazza az írás. A munka elvégzéséhez először diagnózist kell felállítani a jelenlegi állapotról. A diagnózis elsődleges módszere a szókincsmérés. Az alábbi tanulmányban egy folyamatban lévő mérésorozat eddigi eredményei kerülnek bemutatásra bemért és saját módszerek alapján.

Kulcsszavak: szókincs, mérések, szókincs bővülése, fejlesztés.

A szókincs mérése a pécsi Városházai Iskolában.

A 2008-2009-es tanévben a pécsi Városházai Iskola tagintézményeinek alsó tagozataiban kezdtem meg a gyerekek szókincsének mérését.

Már az első mérés idején megfogalmazódott a kérdés: Hogyan lehet a felső tagozatba mérőeszközök hiányában felvinni a vizsgálatot?

A feladathoz azt a megoldást választottam, hogy a mérési tervben szereplő tantárgyi méréseket egészítettem ki fogalomismereti kérdéssorral. Jelenleg a történelem és a természetismeret tantárgyi méréshez kapcsolódik a fogalomfejlődést vizsgáló mérés, amelyről szintén mérésről-mérésre bekerülnek az adatok a tanulói táblázatokba, de a felső tagozatban nem olyan látványos a fejlődés, mint a kisiskolásoknál. Az alábbiakban az alsó tagozatban végzett mérések eredményeit, majd a történelmi szókincs mérésének egy módszerét és tapasztalatait mutatom be.

Szókincs mérés az általános iskola alsó tagozatában

Az alsó tagozatban minden tanévben kétszer, szeptemberben és áprilisban vesznek részt a szókincsmérésekben. A méréshez a Gardner és a Peabody egyszavas szókincsmérő eszközöket használom. A mérés folyamatossága lehetővé teszi a tanulók fejlődésének követését, amihez tanulói táblázatokot használok. A tanítók az eredményeket szintén figyelik, mára már elmondható, hogy többféle módon tudatosan fejlesztik tanítványaik szókincsét.

A két mérőeszköz ugyan régi, de megbízhatóan használható és jól diagnosztizál. A tanulók további méréseinél a DIFER szókincsre vonatkozó részei a legtöbb esetben azonos eredményeket mutatnak.

Ravaszné Mitzki Erzsébet: A történelmi szókincs fejlődése

A szókincs mérése, fejlesztése, alakulása a felső tagozatban, a történelem tantárgy szókincszetének elsajátítása az 5-8. osztályban

Az értékeléskor minkét mérőeszköz három szókincs kategóriát határoz meg. Ezek a következők: magas, átlagos, alacsony. A mérések során én ezt még két kategóriával bővítettem, az átlagos szintet felbontottam három csoportra a pontszámok arányos elosztásával, így átlagos jó, átlagos és átlagos gyenge csoportokat hoztam létre. Az öt kategória akár leképezhető az ötfokozatú osztályzatokra is, ez összehasonlítási lehetőséget biztosíthat a tanulmányi eredménnyel. Ezzel a módszerrel lehetőséget kapunk a tanulmányi eredmény és a szókincs közti kapcsolat vizsgálatára.

A mérés során minden tanuló saját mérőlappal rendelkezik, amin fejlődésének, esetleges visszaesésének mértékét számszerűen nyomon lehet követni. Minden osztályról készül tanuló táblázat, amely elsőtől negyedik osztályig követi a tanuló fejlődését kategóriákban.

Az eredmények

Az alábbi táblázatokban a 2011-2012-es tanév mérési eredményei kerülnek bemutatásra.

Szókincs, iskolaközpont összesített eredménye 2011–2012./1.					
	1. iskola	2. iskola	3. iskola	4. iskola	VKI
magas	100	124	28	86	338
átlagos jó	61	71	17	45	194
átlagos	53	76	27	43	199
átlagos gyenge	20	26	12	12	70
alacsony	20	19	13	16	68

Szókincs iskolaközpont összesített eredménye 2011-2012./2.					
	1. iskola	2. iskola	3. iskola	4. iskola	VKI
magas	119	154	32	99	404
átlagos jó	59	87	29	46	221
átlagos	36	51	13	27	127
átlagos gyenge	13	8	8	10	39
alacsony	8	9	4	3	24

A táblázatokból leolvasható a tanulók év eleji és az év végi eredménye, valamint a két mérés közötti fejlődés mértéke. Az elemzés során az is megállapítható, hogy ez a fejlődés melyik iskolában milyen mértékű. Ebben az esetben a 2. iskolánál tapasztalható a legnagyobb mértékű mért fejlődés. Az iskolaközpont összesített eredménye szintén szép fejlődést mutat. A magas kategóriát év végére 56 gyerekekkel több érte el, mint a szeptemberi mérés során. Az adatokból a tanítók által hozzáadott értékére is következtetni lehet. A részletes elemzés ezt minden iskolában osztályonként is lehetővé teszi, így minden tanítónál meghatározható ez a mérték.

A mérések tapasztalatait felhasználjuk a tanítás során, Az iskolaközpont célja a tanulók szókincsének folyamatos fejlesztése, a fejlesztés érdekében módszerek kidolgozása, azok megosztása minden tanítóval.

A tanulók szókincsének fejlődése a történelem tantárgy tanulása során

Az iskolaközpontban az alsó tagozatban megkezdett szókincs-mérést a felső tagozatba úgy vittem fel, hogy a belépő új tantárgyak szakszavainak elsajátítását, ismertségét vizsgáltam,

Ravaszné Mitzki Erzsébet: A történelmi szókincs fejlődése

A szókincs mérése, fejlesztése, alakulása a felső tagozatban, a történelem tantárgy szókészletének elsajátítása az 5-8. osztályban

vizsgálom. A történelem tantárgyi mérés során a szókincs mellett a térbeli és időbeli tájékozódást mértem ötödiktől nyolcadik osztályig. A történelem tantárgyi mérések tervezésekor jól használható segédlet volt számomra Fischerné Dárdai Ágnes és Sárvariné Lóky Gyöngyi Baranya megyében végzett tudásfelméréseinek tapasztalatai.¹

Amikor a tantárgyi mérés megkezdésénél a történelemre, mint 5. osztályban belépő új tantárgyra, esett a választásom, eleve úgy terveztem meg a mérést, hogy legyen egy szókincs fejlődésével foglalkozó része. Ez a szókincs vizsgálódás nyomon követi a tanulók történelmi fogalmainak fejlődését. Mint minden tudomány területnek, a történelemnek is megvannak a saját szakszavai, kifejezései, amelyek jelentését a gyerekek tanulmányaik során megértik és beépítik szókincsükbe. A mérés során az elvárás a felismerés volt, a mérőlap összeállítása erre alkalmas.

A mérést úgy szerkesztettem meg, hogy figyelembe vettem a Nemzeti alaptanterv (NAT) és a kerettanterv előírásait és az egyes iskolákban használt tankönyvek tartamát.

A tankönyvek végén található kislexikonokban szereplő szavakból állítottam össze a kérdéssort. Minden feladatlapban 20 szó szerepel. A feladatlap két részre osztható. Az első részben 10 szót soroltam fel, amelyeket a tanulónak kell röviden, egy-egy mondatban megmagyarázniuk. A második részben 10 olyan magyarázatot találtak a gyerekek, amelyekhez nekik kellett megkeresni az oda tartozó tanult szót. Ez a szerkezet tágabb vizsgálódásra adott lehetőséget, hiszen nem csak az derült ki, hogy ismeri-e a tanuló az adott szót, hanem az is, hogy annak tartalmi magyarázatát is le tudja-e írni, illetve tartalmi magyarázatából vissza tudja-e keresni.

A feladatnak az a része szokott sikeresebb lenni, amikor a tanulók adják a magyarázatokat. Sok esetben nagyon érdekes meghatározásokat írnak a gyerekek. Persze előfordulnak eltérések és kacagtató megoldások is. Például az egyik mérésben a polisz szó mellé egy egész osztály azt írta, hogy az a rendőrség. Szellemes, de lehet, hogy kicsit meghökkentő volt az a megoldás, amely az amforát nemes egyszerűséggel „görög köcsögnek” magyarázta.

A feladatlap első részéből a magyarázatok alapján, azok elemzésével külön szakdolgozatot, vagy egy érdekes könyvet lehetne írni esetleg majd a mérés sor befejezése után. A tervek szerint ehhez az 5. mérés még hátra van.

A második rész, amely a történelemtanárok szerint jobban megfelel a követelményeknek, nehezebben megy a tanulóknak. A megadott magyarázatokból sokkal nehezebben hívják elő azt a szót, amire kíváncsi lennének.

A történelmi szókincs

A történelmi szókincs kialakulása a történelmi események tanulása közben megy végbe. Eperjessy Géza és Szabenyi Péter 1976-ban megjelent „A tanulók történelmi fogalmainak fejlődése” című művében foglalkozik a témával. Sajnos a problémával kapcsolatban hosszas keresés ellenére sem találtam frissebb művet. Szabolcs Ottó és Katona András tantárgypedagógiai olvasókönyvében is ebből a műből idéz, nagyon röviden².

Eperjessy Géza és Szabenyi Péter a 10-18 éves tanulók történelmi fogalomfejlődését vizsgálta. Művüket a következő idézettel kezdték:

„A történelmi megismerés – még a konkrét jelenségek tekintetében is – fogalmi síkon megy végbe, tehát minden történelmi ismeret fogalom is egyben.”³ Az idézet szerint a történelmi fogalomkészlet, történelmi szókincs tehát olyan mértékben gyarapodik, amilyen

Ravaszné Mitzki Erzsébet: A történelmi szókincs fejlődése

A szókincs mérése, fejlesztése, alakulása a felső tagozatban, a történelem tantárgy szókészletének elsajátítása az 5-8. osztályban

mértékű a tanuló tantárgyi tudása. Tehát a történelmi szókincs az, amivel a gyerek el tudja mondani, amit történelem órán tanult.

A mért iskolaközpontban használatos tankönyvek elemzése az új szavak, fogalmak szempontjából

Az iskolákban használt tankönyvcsaládokat a szókincs szempontjából a tankönyvek végén lévő kislexikonok alapján vizsgáltam. Ez ugyan vitatható, de azok a szavak szerepelnek itt, amelyeket a gyerekek tanulmányaik során megismernek. A könyvekben nincs oldalanként szómagyarázat, a megcsillagozott szavak ebben a részben kapnak magyarázatot.

Az **Apáczai Kiadó** 5. osztályos tankönyvében 104 szót tartalmaz betűrendbe szedve a kislexikon. A magyarázatok mértéke változatos, attól függően, hogy mi az adott szó. Ha a szócikkek és az oldalszám alapján átlagot számolok, akkor körülbelül másfél oldalanként találkozunk a gyerek egy új szóval.

A 6. osztályos tankönyvben a szócikkek száma 91, a magyarázatok itt is hasonlóak. Ebben az esetben a számított átlag két-két és féloldalanként egy új szó.

A 7. osztályos tankönyvben 119 szómagyarázat található. A szómagyarázatok terjedelme megegyezik az előbbiekkal. Ha ebben az esetben számítok átlagot, akkor minden második oldalra jut egy új szó.

A 8. évfolyam számára készült tankönyvben 74 szót és magyarázatát találtam a kislexikonban. Ez a szám körülbelül minden harmadik oldalra tétel fel egy új szót.

Ha szigorúan csak a kislexikonokban szereplő szavakat veszem figyelembe, akkor a négy év alatt 388 új szóval bővíthet a gyerekek szókincs az Apáczai Kiadó tankönyvei szerint.

A **Mozaik Kiadó** 5. osztályos tankönyvében 91 szót találtam a kislexikonban. Átlagosan számítva körülbelül minden második oldalra jut egy új szó.

A 6. osztályos tankönyvben 93 szómagyarázatot számoltam össze, ami azt jelenti, hogy minden második oldalon található egy új szó.

A 7. osztályos tankönyvben 150 szó található. Ez a szám lényegesen magasabb az Apáczai Kiadó azonos évfolyamnak készült tankönyvében találhatóánál. Megközelítőleg minden oldalon van egy új szó.

A 8. osztályos tankönyv 159 szócikk található a kislexikonban, ami ebben az esetben szintén minden oldalra egy új szót jelent.

Ha szigorúan csak a kislexikonokban szereplő szavakat veszem figyelembe, akkor a négy év alatt 493 új szóval bővíthet a gyerekek szókincs az Mozaik Kiadó tankönyvei szerint.

A **Nemzeti Tankönyvkiadó** 5. évfolyamok számára készült tankönyve a kislexikonban 110 szómagyarázat található. Átlagosan egy, egy és féloldalanként egy új szó.

A 6. osztályos tankönyvben 66 új szó magyarázatát találtam, ami az eddigi vizsgálat alapján a legkevesebb. Körülbelül átlagosan 3 oldalanként találkozunk a tanuló egy új szóval a kislexikon szerint.

A 7. évfolyamos tankönyvnél a szócikkek száma 85, de a magyarázatok nagyon részletesek. Minden második oldalra jut egy új szó.

Ravaszné Mitzki Erzsébet: A történelmi szókincs fejlődése

A szókincs mérése, fejlesztése, alakulása a felső tagozatban, a történelem tantárgy szókészletének elsajátítása az 5-8. osztályban

A 8. osztályos tankönyvben a kislexikon 104 új szó magyarázatát tartalmazza. Az átlag 2 oldalanként egy új szó.

Ha csak a kislexikonokban szereplő szavakat veszem figyelembe, akkor a négy év alatt 365 új szóval bővíthet a gyerekek szókincse az Nemzeti Tankönyvkiadó tankönyvei szerint.

A 7. osztályos **Korona Kiadó tankönyvében**, amire az egyik iskola ebben az évfolyamban vált 148 szómagyarázat számolható meg a kislexikonban. Itt körülbelül másfél oldalra jut egy új szó.

A 8. osztálynál ez a szám 148, az átlag itt is másfél oldal.

A Nemzeti Alaptanterv és a kerettanterv követelményei az új fogalmak, szavak ismeretével kapcsolatban

A NAT Ember és társadalom című fejezetében több helyen foglalkozik a műveltségi területhez tartozó szavak és fogalmak elsajátításával, mint fejlesztési feladattal.

Az „Ismeretszerzés, tanulás” részben 5-6. évfolyamnál a beszélgetések, a műveltségterülethez tartozó szemelvények értő olvasását, a kulcsszavak, a kulcsmondatok, megtalálását emeli ki. 7-8. évfolyamnál is hasonló az elvárás.⁴

A „Kritikai gondolkodás” a szövegértés fontossága mellett aktív dramatikus játékokban, vélemények, megfogalmazásában írja le a fejlesztést mind a négy évfolyamra vonatkozólag.⁵

A kerettanterv az évfolyamokra lebontva sorolja fel azokat a szavakat és fogalmakat, amiket az egyes témakörök tanulása során a tanulóknak el kell sajátítaniuk.⁶

5. évfolyam:

Élet az őskorban: őskor, ősemlék, régészeti, eszközhasználat és eszközkészítés, munkamegosztás, gyűjtögetés, vadászat, halászat, földművelés, állattenyésztés, termelés, kézművesség, csere, természetimádat, szellemek, mágia (varázslat), barlangrajz.

Az ókori Kelet világa: ókor, öntözés, földművelés, fáraó, piramis, építészeti, szobrászat, múmia, hieroglifa, többistenhit, város, birodalom, ékírás.

Ószövetségi történetek: Biblia, Ószövetség, egyistenhit.

Az ókori görögök életéből: városállam, piac, kereskedelem, népgyűlés, démosz, demokrácia, mítosz, színház.

Az ókori Róma évszázadai: királyság, köztársaság, rabszolga, gladiátor, császár, provincia, amfiteátrum, barbár, népvándorlás.

A kereszténység születése: keresztény, evangélium, megváltó, próféta, apostol, vallás, egyház, püspök.

A magyar történelem kezdetei: finnugor, őshaza, nomád pásztorkodás, nemzetség, törzs, törzsszövetség, fejedelem, táltos, honfoglalás.

6. évfolyam:

Képek a középkori Európa életéből: középkor, iszlám, kalifa, pápa, szent, eretnek, kolostor, szerzetes, szerzetesrend, egyházszakadás, oklevél, kódex, legenda, uradalom, robot, jobbágy, jobbágytelek, nyomásos gazdálkodás, hűbérúr, hűbéres, hűbérbirtok, vár,

Ravaszné Mitzki Erzsébet: A történelmi szókincs fejlődése

A szókincs mérése, fejlesztése, alakulása a felső tagozatban, a történelem tantárgy szókészletének elsajátítása az 5-8. osztályban

lovag, középkori város, kiváltság, önkormányzat, polgár, adó, vám, céh, járványok, távolsági kereskedelem, kereslet-kínálat.

Magyarország az Árpádok idején: kalandozás, vármegye, tized, ispán, tatár, kun.

Virágzó középkor Magyarországon: Aranyforint, baktérium, nemes, báró, ősiség, kilenced, kormányzó, végvár.

Az újkor kezdetén: újkor, azték, inka, felfedező, gyarmat, világkereskedelem, manufaktúra, bankár, hitel, humanizmus, reformáció, protestáns, katolikus, megújulás, parlament.

Magyarország az újkor kezdetén: szpáhi, janicsár, pasa, hajdú, kollégium, végvár, kuruc, labanc, nádor.

7. évfolyam:

A polgári átalakulás kora: alkotmány, emberi jogok, felvilágosodás, népfelség elve, hatalmi ágak, forradalom, jakobinus, terror, nemzet, ipari forradalom, mezőgazdasági forradalom, vetésforgó, gyár, vállalkozó, haszon, tőkés, bérmunkás, kapitalizmus, politika.

Képek a XVIII. századi Magyarországról: betelepítés, bevándorlás, úrbérrendezés, állandó hadsereg, vallási türelem, államnyelv, oktatás politika.

A polgárosodás kezdetei Magyarországon: országgyűlés, arisztokrácia, alsótábla, felsőtábla, nyelvújítás, reformkor, közteherviselés, örökváltság, zsellér, nyilvánosság, cenzúra, sajtószabadság, választójog, felelős kormány, jobbágyfelszabadítás, nemzetiség, nemzetőrség, honvédség, trónfosztás.

Nemzetállamok kora: polgárháború, nemzetállam, szabad verseny, monopólium, szociálpolitika, gyarmatbirodalom, szakszervezet, anarchisták, szocializmus, szociáldemokrácia, utópia, tömegkultúra, központi hatalmak, antant.

Dualizmus kora: passzív ellenállás, emigráció, kiegyezés, közös ügyek, polgárosodás, dzsentri, nagypolgárság, kispolgárság, asszimiláció.

Az első világháború: villámháború, állóháború, hátszág, békerendszer, bolsevik, szovjet.

8. évfolyam:

A világ a 20-as és 30-as években: jelenkor, parlamenti demokrácia, gazdasági válság, nemzeti szocializmus, fajelmélet, antiszemitizmus, sovinizmus, koncentrációs tábor, egypártrendszer, sztálinizmus, koncepció per, propaganda, New Deal.

Magyarország a két világháború között: őszirózsás forradalom, tanácsköztársaság, konszolidáció, kommunisták, konzervatív, liberális.

A második világháború: totális háború, hadigazdaság, gettó, deportálás, munkaszolgálat, holokauszt, hintapolitika, nyilasok, partizán, antifasiszta, ellenállás, háborús bűnös.

(Az ötödik mérés utolsó tananyaga ez a fejezet volt.)

A szókincs fejlődésének vizsgálatát a tankönyvek és a felsorolás szavaiból, fogalmaiból állítottam össze.

Ravaszné Mitzki Erzsébet: A történelmi szókincs fejlődése

A szókincs mérése, fejlesztése, alakulása a felső tagozatban, a történelem tantárgy szókincszetének elsajátítása az 5-8. osztályban

A „Történelmi szókincsfejlődés” című tantárgyi mérés elemzése: Azonos évfolyamok szókincs fejlődésének összehasonlítása mérésenként és iskolánként

Történelmi szókincs fejlődése				
5. évfolyamok összehasonlítása mérésenként				
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés
1. iskola	35%	80%	80%	75%
2. iskola	8%	43%	48%	76%
3. iskola	42%	65%	59%	65%
4. iskola	40%	46%	45%	46%
5. iskola	39%	53%	48%	47%
átlag	32%	57%	50%	62%

Az ötödik osztályok számára feltett húsz szó szempontjából a következő eredményeket tapasztaltam:

Az első mérés eredményei nagyon alacsonyok voltak ahhoz képest, amit elvártam volna. Volt olyan eset, amikor a tanulók a felsorolt szavak csak 8%-át ismerték (2. iskola). Az iskolaközpont átlaga 32% volt, ami nagyon elmaradt attól, amit előzetesen elvártam volna, az 50%-os teljesítéstől.

A második mérés eredményei már jelentősen magasabbak, az iskolaközpont átlaga 57% lett. Jelentős az emelkedés az összes iskolánál. Azt gondoltam, ennek az oka abban keresendő, hogy szavakat könnyebb tanítani, magyarázni, mint például a térképen való tájékozódást. Persze ez attól is függ, hogy akiket éppen tanítunk, mennyire nyitottak egy adott feladatra.

A harmadik mérés átlaga, bár 50% lett, azért három iskolánál jelentős csökkenés tapasztalható, aminek oka az is lehet, hogy az új ötödikesek először írták meg ezt a mérést. Azonban feltételezésemet a 4. mérés nem igazolta, hiszen csak a 2. és a 3. iskolánál született lényegesen jobb eredmény. A 4. iskolánál 1% volt a növekedés, míg az 1. iskolánál 5%, az 5. iskolánál 1% csökkenést mértem. Az okok valószínűleg a belépő évfolyam tanulói összetételében lelhetők fel.

Történelmi szókincs fejlődése					
6. évfolyamok összehasonlítása mérésenként					
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	22%	78%	68%	75%	72%
2. iskola	7%	20%	47%	9%	51%
3. iskola	46%	54%	48%	39%	52%
4. iskola	27%	43%	51%	30%	22%
5. iskola	25%	67%	29%	26%	53%
átlag	25%	52%	49%	36%	50%

A 6. osztályok eredményei nagyon változatos képet mutattak. Az 1. mérés láthatóan nagyon alatta maradt elképzeléseimnek. A 2. iskolánál mért 7% itt is nagyon alacsony. (Mithatottak ezek a gyerekek azokból a fogalmakból, amelyeket ekkor kellett elsajátítani. Az is elgondolkodtató, hogy ugyanekkor az ötödikesek szintén nagyon alacsonyan teljesítettek.)

A második mérés alkalmával mindegyik iskola tanulói sokkal jobban teljesítettek. Az iskolaközpont átlaga 52% lett. Három iskola teljesített 50% felett, az 1. és 5. iskola az elvart

Ravaszné Mitzki Erzsébet: A történelmi szókincs fejlődése

A szókincs mérése, fejlesztése, alakulása a felső tagozatban, a történelem tantárgy szókincszetének elsajátítása az 5-8. osztályban

szintnél lényegesen magasabban. A 2. iskola 20%-os eredménye az első félévhez képest sokkal jobb, míg a 4. iskola 43%-os eredménye már biztató.

A harmadik mérés már a következő 6. osztályok eredményeit mutatta, amelyek már jobbak az előző éviéknél. Az iskolaközpont átlaga azonban itt 49%, ami az első mérésnek majdnem duplája. Minden iskola ebben a mérésben résztvevő hatodikosai jobb eredményt értek el, mint az első mérésben résztvevő társaik. Ennek talán az lehet az oka, hogy sok szó szerepelt az előző év kérdéseiből ebben a kérdéssorban, így a tanárok jobban rákészhülhettek, vagy jobban figyelhettek egy-egy szó magyarázatára.

A 4. mérés az 1. iskola kivételével mindenhol jelentős csökkenést mutat. Ez érdekes ellentéte az előző évfolyam 2. mérésének.

Az 5. mérés egy szintén új hatodik évfolyam esetében jó eredményeket mutatott. Az iskolaközpont átlaga elérte az 50%-ot. A 4. iskolán kívül minden intézmény hozta az elvárásnál magasabb értéket. Az év végi mérés igazolhatja majd, hogy valóban elindult-e egy növekedési tendencia, vagy ez az eredmény csak egyszeri volt.

Történelmi szókincs fejlődése			
7. évfolyamok összehasonlítása mérésenként			
	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	78%	60%	65%
2. iskola	37%	12%	54%
3. iskola	40%	37%	45%
4. iskola	40%	21%	42%
5. iskola	31%	49%	54%
átlag	45%	36%	52%

A 7. évfolyamok a 3. mérésben töltötték ki először mérőlapokat. Ezek a gyerekek az első és második mérés alkalmával 6. osztályosok voltak. A 3. mérésben az iskolaközpont átlaga 45% lett, ami 5%-kal marad el az előzetes feltételezésemtől, de az eredmények elmaradnak a 2. méréstől. A negyedik mérés eredménye csökkenést mutatott a 3-hoz képest. Egyetlen esetben található növekedés, csak az 5. iskolánál.

Az 5. mérés a 2010-2011-es tanév első félévében zajlott. Az iskolaközpont átlaga itt 52% lett, minden intézmény javított az előző mérésben elért eredményéhez képest.

Történelmi szókincs fejlődése	
8. évfolyamok	
1. iskola	54%
2. iskola	49%
3. iskola	42%
4. iskola	42%
5. iskola	22%
átlag	42%

Az 5. mérésben részt vett 8. osztályosok eredményei nem megbízhatóak a továbbtanulás szempontjából, hiszen átlagosan a fogalmak, szavak 42%-át ismerték.

Ravaszné Mitzki Erzsébet: A történelmi szókincs fejlődése

A szókincs mérése, fejlesztése, alakulása a felső tagozatban, a történelem tantárgy szókincszetének elsajátítása az 5-8. osztályban

Azonos osztályok szókincs fejlődésének összehasonlítása iskolánként és mérésenként

Történelmi szókincs					
Azonos osztályok fejlődése 5-7. évfolyamig, iskolánként					
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	35%	80%	68%	75%	65%
2. iskola	8%	43%	47%	9%	54%
3. iskola	42%	65%	48%	39%	45%
4. iskola	40%	46%	51%	30%	42%
5. iskola	39%	53%	29%	26%	54%
átlag	32%	57%	49%	36%	52%

Az 1. és 2. mérés eredményei között a tanulók 5. osztályos korában javulás tapasztalható. Az első mérés az első félév végén történt, amikor a történelem még új tantárgy. Ekkor a tanulók a fogalmak javával még csak ismerkednek, az alacsony eredmények talán ennek a következményei. A második félévben a gyerekek már elérték az elvárt 50%-ot. Szinte minden iskolánál jelentős a tudásszint százalékos emelkedése. Az elvárt 50%-tól csak az 2. és a 4. iskola maradt el, de eredményeik így is biztatóak. A másik három iskola kiugróan magasabban teljesített. A 6. osztályos mérések, a 3. és 5. iskolák visszaesést mutatnak, ennek okát kereshetjük abban, hogy a középkor talán nem olyan izgalmas és könnyű a gyerekek számára. Feltételezésem pedig nem ez volt, én a középkort gondoltam jobban elsajátíthatónak, hiszen hasonló környezetről és kisebb intervallumról van szó a tananyagban. Az 1. iskola eredményeit azonban így is nagyon szépnek értékelem. Az iskolaközpont átlaga a harmadik mérésnél szinte nem tér el az elvárt szinttől, hiszen 49% lett, de a második esetben, a 4. mérésben lecsökkent 36%-ra, ami már kevésnek bizonyult. A tanulók 7. osztályos korukban írták az 5. mérést, ahol az eredmények már sokkal jobbak voltak. Az iskolaközpont átlaga 52%. Mind az 5 iskola közel teljesített az elváráshoz, hiszen a 3. és 4. iskola elmaradása sem szignifikáns. Az eddigi, évfolyamonkénti összehasonlítás azt mutatta, hogy az első félév minden évfolyamban gyengébbnek bizonyult az év végénél, bár ebben az esetben a 6. osztályban nem ilyen eredmény született. Majd a 7. osztály év végi eredményeinél tudom az itt szereplő gyerekeknél a következtetést jobban levonni.

Történelmi szókincs					
Azonos osztályok fejlődése 6-8. évfolyamig, iskolánként					
	1. mérés	2. mérés	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	22%	78%	78%	60%	54%
2. iskola	7%	20%	37%	12%	49%
3. iskola	46%	54%	40%	37%	42%
4. iskola	27%	43%	40%	21%	42%
5. iskola	25%	67%	31%	49%	22%
átlag	25%	52%	45%	36%	42%

A 6. osztálytól mért gyerekek eredményei nagyon változatos képet mutattak. Az első mérés az elvárásnak csak a felére sikerült. A 3. iskola 46%-os eredménye emelkedik ki az alacsony teljesítések közül, de ez ebben az esetben csak viszonyítás, hiszen ez az érték sem éri el az 50%-ot. A második méréstől az 1. iskola százaléka már nagyon biztatóak, az előfeltételezett 50% felett teljesítettek a gyerekek. A 7. osztály év végi és a 8. osztály első

Ravaszné Mitzki Erzsébet: A történelmi szókinccs fejlődése

A szókinccs mérése, fejlesztése, alakulása a felső tagozatban, a történelem tantárgy szókinccsének elsajátítása az 5-8. osztályban

félévi eredménye azonban náluk is alacsonyabb. A másik négy iskolánál csak elvétve tapasztalható jobb teljesítés.

Történelmi szókinccs			
<i>Azonos osztályok fejlődése 5-6. évfolyamig, iskolánként</i>			
	3. mérés	4. mérés	5. mérés
1. iskola	80%	75%	72%
2. iskola	48%	76%	51%
3. iskola	59%	65%	52%
4. iskola	45%	46%	22%
5. iskola	48%	47%	53%
átlag	50%	62%	50%

A 2009–2010-es tanévben először mért, akkor ötödikes tanulók a 3. mérésben, az iskolaközponti átlagban elérték az előfeltételezett 50%-ot. A 4. mérés során még magasabb százalékokat mértem, az 5. mérésben mérsékelt csökkenés tapasztalható.

A mérések eredményeinek elemzését minden szaktanár megkapja, így látja a hiányosságokat. A mérés felhívta arra is a figyelmet, hogy a szakszavak hiányos ismerete is indokolhatja egy tantárgyban elért tanulói eredményeket. A pedagógusok sokkal jobban odafigyelnek most már arra, hogy a gyerekek megértsék és elsajátítsák azokat a szavakat, amik a történelem tanulásához, megértéséhez szükségesek.

IRODALOM

- ÁGOSTON György – NAGY József – OROSZ Sándor (1974): Mérések módszerei a pedagógiában. Tankönyvkiadó, Budapest.
- BALLA Árpád (2005): Történelem az általános iskola 7. osztálya számára. Korona Kiadó, Budapest.
- BALLA Árpád (2005): Történelem az általános iskola 8. osztálya számára. Korona Kiadó, Budapest.
- BÁNHEGYI Ferenc (2008): Történelem 5. évfolyam. Apáczai Kiadó, Celldömölk.
- BÁNHEGYI Ferenc (2007): Történelem 6. évfolyam. Apáczai Kiadó, Celldömölk.
- BÁNHEGYI Ferenc (2009): Történelem 7. évfolyam. Apáczai Kiadó, Celldömölk.
- BÁNHEGYI Ferenc (2009): Történelem 8. évfolyam. Apáczai Kiadó, Celldömölk.
- BÁRDOSSY Ildikó (2003): A tanulók közötti különbségek és a tanulás fejlesztése. In: MONOSTORI Anikó (szerk.): A tanulás fejlesztése. Országos Közoktatási Intézet, Budapest.
- BÁTHORY Zoltán (1985): Tanítás és tanulás. Tankönyvkiadó, Budapest.
- BÁTHORY Zoltán (2000.): Tanulók, iskolák, különbségek. OKKER, Budapest.
- BENCSIK Péter – HORVÁTH Levente Attila (2010): Történelem. A huszadik század története. Állampolgári ismeretek 8. Mozaik Kiadó, Szeged.
- CSAPÓ Benő (2002): Az iskolai műveltség. OSIRIS Kiadó, Budapest.
- CSAPÓ Benő (2000): Az iskolai tudás. OSIRIS Kiadó, Budapest.

Ravaszné Mitzki Erzsébet: A történelmi szókincs fejlődése

A szókincs mérése, fejlesztése, alakulása a felső tagozatban, a történelem tantárgy szókincszetének elsajátítása az 5-8. osztályban

- CSAPÓ Benő (2003): A képességek fejlődése és iskolai fejlesztése. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- CSAPÓ Benő (2001): Tudáskonceptiók. In: CSAPÓ Benő – VIDÁKOVICH Tibor (szerk.): Neveléstudomány az ezredfordulón. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 88-105.
- CSEPELA Jánosné – HORVÁTH Péter – KATONA András – NAGYAJTAI Anna (2000): A történelemtanítás gyakorlata. Tantárgy-pedagógiai tankönyv. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- EPERJESSY Géza – SZEBENYI Péter (1976): A tanulók történelmi fogalmainak fejlődése. Az általános iskola 5. osztályától a gimnázium IV. osztályáig. Tankönyvkiadó, Budapest.
- FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes – SÁRVÁRINÉ LÓKY Gyöngyi (2002): A történelmi készségeket vizsgáló tudásfelmérés tapasztalatai Baranya megyében. I. Módszertani Lapok. Történelem. 9. évf. 1. sz. 11-16.
- FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes – SÁRVÁRINÉ LÓKY Gyöngyi: A történelmi készségeket vizsgáló tudásfelmérés tapasztalatai Baranya megyében. II. Módszertani Lapok. Történelem. 9. évf. 2. sz. 7-19.
- F. DÁRDAI Ágnes (2006): Történelmi megismerés – történelmi gondolkodás. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsésztudományi Kar – Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozata, Budapest.
- FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes (1996): Történelemtankönyvek váltás közben. Módszertani Lapok. Történelem, 3. évf. 4. sz. 12-17.
- FALUS Iván (szerk., 1993): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Keraban Könyvkiadó, Budapest.
- FALUS Iván (szerk. 2003): Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- HELMÉCZY Mátyás (2007): Történelem az általános iskola 7. évfolyama számára. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- HELMÉCZY Mátyás (2007): Történelem az általános iskola 8. évfolyama számára. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- HORVÁTH Andrea – HORVÁTH Levente Attila (2007): Történelem. A középkor és a kora újkor története 6. Mozaik Kiadó, Szeged.
- HORVÁTH Andrea – HORVÁTH Levente Attila (2008): Történelem. Az őskor és az ókor története 5. Mozaik Kiadó, Szeged.
- HORVÁTH Levente Attila – KÖVÉR Lajos – PELYACH István (2009): Történelem. Az újkor története 7. Mozaik Kiadó, Szeged.
- Horváth Péter (2007): Történelem az általános iskola 5. évfolyama számára. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- HORVÁTH Péter – HÁMORI Péter (2007): Történelem az általános iskola 6. évfolyama számára. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- HUNYADY György (1984): A tanulók történelmi alapfogalmainak vizsgálata. Tankönyvkiadó, Budapest.
- KATONA András – SALLAI József (2002): A történelem tanítása. Tantárgy-pedagógiai összefoglaló. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- KOROM Erzsébet (2005): Fogalmi fejlődés és fogalmi váltás. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Nemzeti alaptanterv 2003 (2004). Oktatási Minisztérium, Budapest.

Ravaszné Mitzki Erzsébet: A történelmi szókincs fejlődése

A szókincs mérése, fejlesztése, alakulása a felső tagozatban, a történelem tantárgy szókészletének elsajátítása az 5-8. osztályban

- Az oktatási és kulturális miniszter 2/2008. (II.8.) OKM rendelete a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004.(V.20.) OM rendelet módosításáról 2008. március 28. <http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatas/tantervek/oktatasi-miniszter-10> (2008. 06. 12.)
- OROSZ Sándor (1995.): Mérések a pedagógiában. Veszprémi Egyetem, Veszprém.
- SZABOLCS Ottó – KATONA András (2006): Történelem. Tantárgy-pedagógiai olvasókönyv. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- VARGA Csaba (2005): A magyar szókincs titka. Fríg Kiadó, Pilisszetiván.

ABSTRACT

Ravasz-Mitzki, Erzsébet

The Development of Historical Vocabulary

The assessment, development and evolution of vocabulary in the upper grades; the acquisition of the vocabulary of the subject of history in grades 5-8

Shortfalls spanning years in the vocabulary of our children and students require a development and expansion of this vocabulary. This paper contains the presentation of a primary school assessment related to this topic. To complete the work at hand, a diagnosis of the current situation must be established. The primary means of the diagnosis is a measure of vocabulary. In the following study, the results from a series of ongoing assessments are presented on the basis of standard and the author's own methods.

JEGYZETEK

- ¹ FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes – SÁRVÁRINÉ LÓKY Gyöngyi (2002): A történelmi készségeket vizsgáló tudásfelmérés tapasztalatai Baranya megyében. I. *Módszertani Lapok. Történelem. 9. évf. 1. sz.* 11-16.
- ² SZABOLCS Ottó – KATONA András (2006): Történelem tantárgy-pedagógiai olvasókönyv. Dokumentumok a történelemtanítás történetének és módszertanának tanulmányozásához. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 461-467.
- ³ VAS Károly (1968): A történelemtanítás módszertana. Tankönyvkiadó, Budapest, 24. In: EPERJESSY Géza – SZEBENYI Péter (1976): A tanulók történelmi fogalmainak fejlődése. Tankönyvkiadó, Budapest, 7.
- ⁴ Nemzeti Alaptanterv 2003 (2004). Oktatási Minisztérium, Budapest, 64.
- ⁵ Nemzeti Alaptanterv 2003 (2004). Oktatási Minisztérium, Budapest, 65.
- ⁶ Az oktatási és kulturális miniszter 2/2008. (II. 8.) OKM rendelete a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004.(V. 20.) OM rendelet módosításáról 2008. március 28. <http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatas/tantervek/oktatasi-miniszter-10>